

Att vara fågelskådare – sett ur mitt perspektiv

Sedan 1965 har Ulf inventerat fågellivet vid Ölmeviken en gång i veckan. Att det blev just Ölmeviken var efter ett tips av Evert Nyqvist (Sällskapet för Naturskydds ordförande 1945-1977), som föreslog platsen, då Ulf sökte ett område där inte många fågelskådare vistats tidigare. Ulf besökte viken sporadiskt i början av 60-talet, men sedan februari 1965 har han inventerat fågellivet regelbundet en gång varje vecka. De gånger han haft förhinder har han ordnat med ersättare för att undvika luckor i statistiken. Inventeringen pågår ännu. Under högsäsong, vår och höst, tar en inventering omkring 10 timmar att genomföra och det är lätt att räkna ut att det ideella arbetet har tagit tusentals timmar i anspråk. Sedan starten har 254 arter observerats varav 85 arter är regelbundet häckande. År 1969 noterades för första gången grågås, en art som då var så pass ovanlig att observationen kom med i en fågelrapport från Värmland i Sveriges Ornitologiska Förenings tidskrift *Vår Fågelvärld*. År 2010 noterades drygt 4500 grågäss under hösten. Sedan 1961 har 11 andra arter ökat och 21 arter har minskat. En art som minskat är knölsvanen. Ulf kompletterar sedan 1972 sina undersökningar med flyginventering av knölsvansreden i slutet av maj och de senaste tre åren har antalet varit noll. Sångsvanen däremot har sedan den häckade första gången 1991 ökat i antal, särskilt under våren. Numera häckar även tranan vid viken.

Vidare berättade Ulf om turkduvan. Den härstammar från Främre Indien, men har utökat sitt utbredningsområde successivt och sågs för första gången i Sverige av kamerakonstruktören Victor Hasselblad år 1949, utanför Kungsbacka. Ulf observerade fågeln i Kristinehamn första gången juldagen 1961. De första åren därefter försökte han själv att räkna duvorna vintertid, men har sedan 1968 tagit hjälp av allmänheten genom upprop i Nya Kristinehamns-Posten. Denna midvinterinventering av turkduvan i Kristinehamn äger rum den första söndagen i februari. Ett intresse hos Ulf är att följa fågelpopulationers utveckling över tid och se orsaker

till förändringar. Turkduvans variation i antal genom åren sammanfaller enligt Ulfs noteringar med stränga vintrar; en kall vinter ger ett färre antal duvor.

I samband med deltagande i fågelinventeringar i Ammarnäs vid Vindelälven träffade Ulf den kände fågelforskaren Sören Svensson vid Lunds universitet. Denne planerade att starta en inventering av hela Sveriges häckfågelfauna. Ulf fick ta del av hur han tänkte genomföra sin kartläggning. Detta kom mycket lägligt, eftersom Ulf haft funderingar på att göra en motsvarande undersökning i Värmland. Han kom igång med sin inventering 1972 – två år innan riksinventeringen startade. Inventeringsenheterna utgjordes av ekonomiska kartblad. Storleken på varje inventeringsenhet var därmed 5 x 5 km. Värmland omfattar ca 940 sådana rutor. Inom dessa skall inventeraren ta reda på vilka arter som förekommer under häckningstid. Med hjälp av ett mycket stort antal inventerare var alla rutor i Värmland inventerade 1990. De mest fågelrika ekonomiska kartbladen i Kristinehamns kommun var ”Hygn” (Kilsviken) med 115 möjliga, sannolika eller konstaterade häckande arter och ”Nore” (Ölmecviken) med 114 arter. Praktverket ”Svensk Fågelatlas”, i vilket materialet från Värmland givetvis ingår, utkom 1999. Det är slutsålt, men går att låna på biblioteket.

2006 gjorde Ulf en inventering av häckande fåglar i Kristinehamns tätort. En rapport om inventeringen går att läsa här på hemsidan (se länk i högerspalten). Samtliga gator i tätorten, liksom parker och kyrkogårdar besöktes per cykel minst en gång. Varje art registrerades främst genom deras sång. Sammanlagt påträffades 43 arter med fasta revir. Några mycket allmänna arter med över 100 revir vardera var tornsvala, svartvit flugsnappare och pilfink. Sällsynt förekommande arter med tre eller färre revir var kattuggla, forsärla och hämpling. Ulf konstaterade efter inventeringen att det värdefullaste området, ur ett ornitologiskt perspektiv, är området längs Varnan mellan Magnellsbron och dammen vid Björklundsgården. Livsbetingelserna är i området mycket goda och här observerades revir av sju olika arter, däribland forsärla och mindre hackspett. Det förtjänas här att nämnas att Sällskapet för Naturskydd träffade ett avtal år 1935 med arrendatorn av Björklunds egendom om att avsätta en holme i dalgången till fågelreservat (se dokument om detta via länk i högerspalten). Fågelholmen ligger dock mycket otillgängligt till.

Kvällen avslutades med att Ulf uppmärksammade åhörarna på att värna om de naturliga miljöer som finns i tätorten. Även små förändringar kan göra stor skada på livsbetingelserna för en art. Ett exempel på detta berättade Ulf är att en för nötkråkan viktig cembratall nyligen tagits ned i anslutning till Morabyrån. Nötkråkan som är en ovanlig fågel i Kristinehamn lever huvudsakligen på frön från cembratallen. Då cembratallen är mycket sparsamt förekommande i tätorten kan även nedtagningen av ett enda träd få negativa konsekvenser.

Text och foto: Björn Broqvist, 2010.

Den 14 juni 2011 mottog Ulf T Carlsson årets Rosenbergstipendium i samband med Örebro läns landstingsfullmäktiges sammanträde i Örebro. Det i ornitologkretsar mycket ansedda priset består dels av en prissumma på 30 000 kronor, dels av ett diplom med motivering och infällt i detta en litografi av den kände konstnären Staffan Ullström. Ulf fick priset "för hans framstående insatser inom naturvården och vid kartläggningen av den värmländska fågelfaunan". Ulfs hustru Sigbritt, utan vars stöd hans mångåriga undersökningar ej kunnat genomföras, var också inbjuden till prisceremonin och åtföljande lunch med landstingets presidium.

Erik Rosenberg (1902–1971), eller "Mäster Erik" som han kallades, är förmodligen vår främste fältornitolog någonsin. Han var född i Visnums-Kil. Familjen flyttade när han var i sexårsåldern till Örebro, där han levde under resten av sitt liv. Han skaffade dock torpet Momyra vid Kilsviken och behöll under hela sitt liv kontakten med sin födelsebygd. Rosenberg skrev bland annat de två klassiska fågelböckerna "Oset och Kvismaren" och "Uvberget och tjäderskogen". Hans beskrivningar av Sveriges fågelarter i fälthandboken "Fåglar i Sverige" är oöverträffade i sin genre.